

ikäinen ei kykene ymmärtämään syytä epänormaaliin ja poikkeavaan käyttäytymiseen. Vanhemman outouden ja sairauden hän liittää itseensä.

Hellstenin mukaan LR-sairaudesta voi selviytyä. Toipumisen vaiheet ovat seuraavat: 1) tunnistaminen, 2) läpieläminen ja 3) ymmärtäminen. Kokemusten mukaan prosessi kestää keskimäärin 2–3 vuotta. Tunnistaminen näyttäytyy usein juuri erilaisten sairauksien tunteiden kautta. Kun ihminen ymmärtää, että vanhemman juominen tai sairaus ei ollut hänen syytään, häpeä alkaa väistyä. Tilaa vapautuu lä-

pielämiselle. Edessä on ehkä koettelevin vaihe, mikä raastaa tunteita ja elämänarvoja varsinkin perusteellisesti. Ymmärtämisen vaihe suhteuttaa mennyttä, nykyhetkeä ja tulevaa. Kysymyksiin alkaa löytyä vastauksia, katkeruus vähenee ja kenties on mahdollista ymmärtää vanhemman ongelmia. Subjektiiiviset tuntemukset vaihtuvat neutraaliksi suhtautumiseksi. Hyvin yksilöllistä on se, kuka pystyy antamaan anteeksi ja kuka haluaa täysin unohtaa menneisyyden.

Tommy Hellstenin kirja kouraisee syvältä ja antaa perspektiiviä kahden sukupolven väli-

selle kohtaamistapahtumalle. Keskeisin ja painavin kirjan annissa on tietoisuus ja kokemus siitä, ettei virtahepo siirry automaattisesti seuraavan sukupolven olohuoneeseen. Virtahepon muodon kohtaaminen vaatii voimia, mutta siitä irrottautuminen ei ole mahdotonta.

MERJA SAARNIO

TOMMY HELLSTEN
VIRTAHEPO OLOHUONEESSA
HELSINKI: KIRJAPAJA, 1991
168 s.

RAUTAHANNUJA VAI PELTIHEIKKEJÄ?

Sukupuoliroolikeskustelua on yleensä hallinnut yhdenlainen mieskertomus, jonka juoni johdattaa vallan kabinetteihin. Ne ovat olleet oppineiden naisten kertomia tarinoita. Vastapainoksi on syytä katsoa, millaisia tarinoita sattumanvarainen otos miesten tuottamasta kirjallisuudesta kertoo miehestä.

Markku Hattulan kirja ”Näytön paikka” kertoo kunnallispolitiikan kiemuroista pienessä kylässä, joka alkaa muistuttaa vanhusten reser-

vaattia. Siksi paikkakunnalle on saatava välttämättä työpaikkoja. Kylään on palkattu projektisihteeri Rautee, ”taskulaskinmies”, jolla kuitenkin on idealistisia ajatuksia, kuten työllisyyden elvyttäminen jonkinlaisen uskäsityöläisyyden avulla. Kuntaan on kuitenkin tulossa talotehdas, ja Rauteen ajatukset jäävät jalkoihin päätöksenteon kiemuroissa.

Vallan kuvioluistelua suorittavat, totta kai, miehet. Kaikilla sisäpiirin miehillä on jollain

tavalla oma lehmä ojassa; kenelle se on kultaa, kenelle kunniaa ...

Kun talotehdas sitten odotevasti joutuu rahoitusvaikeuksiin, ”vallan miehet” saavat erilaisia pakoreaktioita. Intensiiteitiltään ne vaihtelevat yhden velkoihin sitoutuneen henkilön itsemurhasta paikallisen pankinjohtajan ”moraaliseen housuunsa laskemiseen”. Tässä yhteydessä tuli mieleen J. P. Roosin taannoin Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä il-

maisema luonnehdinta: ”Miehet ovat epäkypsiä, lapsellisia, eivät kykene vastustamaan kiusauksia kun ne tulevat vastaan, kieltäytyvät ottamasta vastuuta, kun taas naiset kantavat vastuuta niin monista asioista, että he vain eivät ehdi työntää miehiä syrjään. On vain ajan kysymys, milloin niin tapahtuu, myös ja ennen kaikkea politiikan alueella.”

Tuo vastuunkanto on varmasti enemmän kuin totta, eivätkä naiset aina näy sitä arvostavan, mikäli on uskominen erääseen saksalaisen tutkimuslaitoksen tulokseen. Siinä todettiin, että yhdeksän niistä kymmenestä avioliitosta, joissa mies toimi koti-isänä, purkautui. Päälimmäinen syy oli, kuinkas muuten: eroa hake- neet naiset eivät arvostaneet miehiään.

Tämän päivän poliittinen vastuunkanto muistuttaa parhaimmillaankin painonnostoa: kolme sekuntia ylhäällä, sitten alas ja suoritus on hyväksytty.

Hattulan kirja päättyy siihen, että Rautee jää kuin jääkin hoitamaan ”rauniokasaa”, vaikka hänellä on toinen työpaikka odottamassa. Hän ei talotehdashankkeen aikana hallunnut kovin suuriäänisesti painottaa, ettei homma tule kannattamaan, vaikka hän papereistaan ammattimiehenä sen näki. Vaimon lähdettyä tuo mies halusi vain kuulua johonkin, olla mukana vaikka vaikeimmalla. Ottaa vastuun, ei nostaa vaan todella kantaa. On sillä tavoin olemassa.

Avioeron tai kuoleman edessä ihminen pelkistyy samalla tavoin kuin karussa ilmanalassa kasvanut vaivaiskoivu pelkistyy koivuksi ilman riippoja ja ritvoja. Tarmo Yli-Rajalan

kirjassa ”Kasvosi” päähenkilö Pesolan vaimo tekee kuolemaa. Se tyntyy kuolinkamppailusta rauhalliseksi kuoleman odottamiseksi. Kuolinprosessi toimii peruutuspeilinä, josta Pesola katselee suhdettaan kuolevaan, kuolevan suhdetta häneen ja muihin ja lopultakin omaa kuvaansa, menneisyyttä. Menneisyyden tapahtumat eivät ole mitään suurisuuntaisia draamoja, vaan samaa arjen pikkusälää, jota itse kukin meistä elää.

Pesolan vaimo Anna on ollut aluksi kotiäiti, mutta siirtynyt myöhemmin työelämään. Kaikki on kuitenkin ollut jotenkin niin itsestään selvää, ettei parisuhteessa ole oikein tarvinnut mitään niin sanotusti vaalia.

Mutta onko tuo kaikki ollutkaan niin itsestään selvää kuin arjen pinta on antanut ymmärtää? Tai Pesola on luullut ymmärtävänsä?

Kelaillessaan elämänsä edestakaisin Pesola käy haikailemaan omalla hiukan pienisieluisella tavallaan mennyt- tä ja kuolevaa. Hän osoittautuu omistushaluiseksi ja vaimonsa menemisiin mustasukkaisesti suhtautuvaksi miesolioksi. Seurusteluajan romantiikasta tämäkin kuolinkamppailu tuntuu saavan valonsa.

Vaimo Anna on suoremmin elämään suhtautuva. Ja Pesolan pohdinnat ja hautomiset saavat yhtäkkiä räikeän ristivalituksen, kun vaimo kuolinvuoteellaan ”vapauttaakseen” miehensä toteaa, ettei ole tätä koskaan rakastanutkaan. Voi- ko kukaan jättää toiselle julkempaa testamenttia? Vai oli- ko kysymys siitä, että vaimo halusi vihan tai kaunan tunteesta asean heikon miehen

surutyöhön?

Timo Parvelan uudessa kirjassa ”Pelkotiloja” kulkee heikko mies, väitöskirjaa tekevä yliopiston assistentti Matias, joka ”joutuu” käyttämään kahta naista kainalosauvoinaan. Ei hän rampa ole, vaan lapsi kolmekymmenvuotiaan nahoissa.

Hänen naisensa, vaimo Tuuli ja yliopistossa työskentelevä Milla: huora ja madonna. Tuuli on huora siksi, ettei hän ole niin kuin Milla – rakastumisen kohde. Hän jakaa arjen Matias- aksen kanssa, mitä taas Milla ei tee. Tuosta ainakin aluksi varsin eeterisestä suhteesta Matias tuntee kaiken aikaa syyllisyyttä. Hän on ”kaipauksen mies”: kaikkialla muualla on hyvä paitsi siinä, missä on. Niinpä hän pakeneekin luulosairauteen ja on löytävinaan itsestään lähes kaikki lääkäri- kirjan taudinoireet.

Matias elää sisäsyntyisesti. Hänellä ei ole maailmalle muuta käyttöä kuin hänen tunteidensa ja ahdistuksensa ulkoisena kuliussina oleminen. Ei näitä miehiä varmaan tapaisi Alpo Ruuthin romaaneista. Niiden sankarit saattavat olla toisella tavoin elämän invalideja, jos ovat.

Ei esiintyisi Martti Issakaisen kirjan ”Keskipäivän karhea veisu” mieskään Ruuthin teksteissä. Komeassa teoksessaan ”Kunnian kenttä” Matti Kortteinen antaa ajatuksen suomalaisen sukupuolijärjestelmän epäeroottisuuden ymmärtämiseksi. Sukupuolten suhde on rakentunut yhteisessä selviytymisen eetoksessa. Siinä on ennen kaikkea kysytty, tekeekö kumpikin osuutensa selviytymisen eteen. Mutta Issakaisen miehen eetoksessa

erotiikka on keskeinen asia tai sanoisinko yksi päämausteista. Se on hänelle iloinen ja tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde.

Kaikki tämän maanviljelijä-kirjailijan alter egon ponnistelu ja uurastus käy kiroilematta. Kirja onkin keski-ikäisen miehen ylistystä elämälle ja luonnolle, mutta myös arkipäivälle, sillä ne kaikki ovat hänelle lahjoja. Eli kuten kirjan takakansi toteaa: ”Mies keskipäivässä – elämä käsissä täytenä, työ, lei-

pä, rakkaus.” Ja jatkaa ovelasti kysyen: ”Mistä sitten tulee levottomuus?” Vaikka vastaus oli jo edellä.

*

Että sellaisia miehiä. Sellaisia elämisen juonia. Hyvin erilaisia. Yhteisen mieskertomuksen punominen heistä vaatisi juonenpunonnan siteeksi myös pajunköyhtä.

SEPPO HELMINEN

MARKKU HATTULA
NÄYTÖN PAIKKA
KARISTO 1992
TARMO YLI-RAJALA
KASVOSI
WSOY 1992
TIMO PARVELA
PELKOTILOJA
TAMMI 1992
MARTTI ISSAKAINEN
KESKIPÄIVÄN KARHEA
VEISU
KIRJAPAJA 1992

KAKSISUUNTAINEN PEILI

Perti Suhonen aloittaa teoksensa Kaksisuuntainen peili kertomalla Tampereen rautatiehallin suuresta peilistä, josta ohikulkija voi vilkaista kokovartalokuvaansa. Moni ei tiennyt, että peili oli kaksisuuntainen ja että sen takana istui poliisi pitäen silmällä sekä peiliin vilkaisevia että niitä, jotka eivät välittäneet siihen vilkaistakaan. Suhonen vertaa mielipidetutkimuksia tuohon kaksisuuntaiseen peiliin, jonka joukkotiedotusvälineet yhä useammin nostavat kansan eteen ja jonka perusteella ne tarjoavat kokovartalokuvaa koko kansasta. Itse asiassa Suhosen peili ei ole vain kaksisuuntainen: peiliin katsova näkee paitsi itsensä myös

sen, mitä hänen tulisi nähdä; katsoessaan itseään hän samalla vertaa itseään myös enemmistöön. Ja peilin takana ei istu vain kansalaisia valvova poliisi, vaan siellä istuu myös valta, joka yrittää peilin kautta sekä muodostaa kuvan kansan tahdosta että myös vaikuttaa siihen.

Suhosen teoksen voima ja heikkous tulee ilmi hänen esittämässään kirjan päätarkoituksessa: ”Tämän kirjan tarkoituksena on tarjota kritiikin välineitä mielipidetutkimusten ja niitä koskevien uutisten lukijoille. Kirja on tarkoitettu myös uutisten tekijöille, jotta he osaisivat arvioida uutisaiheiksi tarjottavaa tutkimusinformaatiota ja välttää tavan-

omaisimpia virheitä sen tulokinnassa ja esittämisessä.”

Teoksen vahvuus on siinä, että se todella antaa lukijalle kritiikin välineitä. Suhonen aloittaa tarkastelunsa hyödyllisellä katsauksella mielipidetutkimusten suomalaisen kehityshistoriaan ja siirtyy tämän jälkeen tarkastelemaan joukkoa erityistutkimuksia. Tutkimusesimerkkien käsittelyn jälkeen seuraa pohdintaa mielipidetutkimusten luotettavuuteen vaikuttavista seikoista ja lopuksi kysymyksestä, riittääkö se, että kannetaan huolta mielipidetutkimusten tulosten luotettavuudesta vai olisiko kannettava huolta myös siitä, että mielipidetutkimusten määrä lisääntyy ja että ne korvaavat